

DOKUMENTARAC IZ 1911.

Danas sam na filmu vidio svoju majku. Nema je već više od sedamdeset godina, ali sam po jedinoj slici, što je od nje ostala, zauvijek nepogrješivo upamtio njezin lik, turobni pogled tamnih očiju, uvrijeđene usne, punđu kose.

Pijuckajući jutarnji čaj, vidio sam je iznenada jasno u drugom redu špalira sred mase što se natisnula na splitskoj rivi oko procesije s relikvijarom svoga zaštitnika. Pro-matrala je, pomalo snuždeno, gegava starca pod mitrom, izbrijana do visokog sjaja, gdje nosi pred sobom mučenikovo kržljivo poprsje od plemenita lima, okružen dremljivom svitom klera. A onda me je odjednom, preko srebrna moćnika i svih onih blještavih štola i pluvijala izvezenih zlatnom srmom, ispod valovite nebnice – progledala kroz televizijski zaslon. Oči su joj oživjele, podigla je dopola ruku i zatitrala bijelim vretenastim prstima, ali neodlučno i malo suzdržano, pomislivši valjda da je nisam spazio... Jedva joj je dvadeset i pet godina. Kao da mi je kći. Zapravo, čak i unuka. Nije tada još slutila da ću nakon trinaest ovakvih parada doći na svijet ja, i navijestiti joj smrt. Onda ju je, tako, s rukom podignutom do očiju, kamera u švenku ravnodušno napustila, panoramirajući prema sunčanim Prokurativama. Jer je gospodinu Karamanu, razumije se, bio važniji onaj klimatavi pod baldahinom.

Skočio sam, koliko to mogu, prevrnuo po novinama šalicu s ostatkom čaja, i lomeći nokte u borbi s komodom bez ručke, iskopao sivo-plavu sličicu na tvrdome kartonu s reljefnim vijugama potpisa Fotoateljier Kod Pošte. Jedinu, jedincatu, do danas, sliku ove žene na cijelome mno-

goljudnome svijetu. To je ona! Ona je to tamo bila! Istinu su mi govorili ostarjeli, melankolično nostalglični, očevi znanci, istinu su govorili, kako je krasna bila moja mala majčica.

»Ostala je na stolu«, zaklana, u Zakladnoj kod bivše milosrdne braće u dalekome Zagrebu, dok sam još bio dojenče. Govorile su mi tetke, sikući na mojega oca, da ju je on, neznabožac, i poslije smrti zapustio, pa joj se odavno ne zna ni mjesto, ni križ, ni kosti, kao da je... s oproštenjem...

Kada sam ovamo doselio, nisam je zato ni tražio. I nekako nisam ni mario, priznajem. Ovo je bio samo taj bolnički grad iz kojega se nije vratila, u kojemu se izgubila zauvijek. A ja sam pak u njemu bio nakanio živjeti u drugim mislima.

I sada, odmah nakon Karamanova nijema dokumentarca, koračam i ja nijem po maglovitome Medveščaku s noge na nogu, sa zafrkanim kišobranom mjesto štapa, u tankome ogrtaču, više nalik haveloku negoli današnjem baloncu. Golo tjeme naučio sam pokrivati svojim starim iden-šešišrom tvrdih oboda, koji se nosio u vrijeme moje mladosti, nalik polucilindru, pa ovi što me ovuda zagledaju misle da sam sjena sišla s Jurjevskoga groblja koja tumara starim drvoredom Mirogojske ceste i nešto traži u vremenu. A ja, naprotiv, normalno kašljucam, zastajkujem i gledam preda se, kako priliči mojim godinama. Donekle i razmišljam, zašto ne, o ovome svijetu dugog zaborava i naglih sjećanja. O tome kako sam odavno ostao bez ikoga od obitelji podrijetla, pa živim s obitelji što sam je sâm osnovao, i ona ide dalje... s unucima i praunucima, koji sada imaju priliku mene pozaboravljati, kao što sam i ja zaboravio sve osim njih. Razmišljam o bijelome gradu, gdje su moju bolnu roditeljku jednog ovakvog maglenog jutra provezli kočijom od Glavnoga kolodvora Zrinjevcem na Jelačićev trg, noge joj zamotavši u gunj. Onda je ubrzo

»ostala pod nožem« i u crnoj kočiji prošla ovuda u lijesu, ali nikad nije ovim putem sama koračala, a niti bilo kojom ulicom mojega života.

U Upravi groblja, istegnut u stolcu važni malešnik zataknutih palaca postrance u otvore na preširokome prsluku, kao da su mu šuplja prsa puna zlatnih odličja – vlada gradom mrtvih. On se rutinski nosi sa svim tolikim smrtima što mu dnevno prolaze kroz izlizane šačice. Zanovijetanje jedne napasne ženetine odbija uporno nepromjenjivom formulom: sve je regularno i po propisu, ja se držim zakona. Iza konveksnih očala snatre dvije licemjerne očne loptice, mutnom lećom uvećane kao u avetnjaka. Kad se oslobodio napasnice, ukazala se pred njim na stolu crna pločica s bijelim slovima Anđelko Gajski. Anđeo čuvar ovoga mirnog gaja.

– A Vi ste htjeli?

– Dobar dan! – nabrzinu sam mu rekao ime, prezime, djevojačko, godinu smrti. – Zanima me sve što imate opisano.

Izvukao je jednu od bezbroj ladičica što su ga okruživale i listao kao u bibliotečnom katalogu. Učinilo mi se da se, mumljajući, izruguje s onim mojim životvornim pozdravom. Kašljucao je kao i ja, pa sam se morao suzdržavati kako ne bi pomislio da ga oponašam. Uzeo listić papira i napisao broj polja i čestice, pružio mi i rekao:

– To je stara numeracija u trećoj klasi. Više ne vrijedi.

– Mogu li po tome naći barem otprilike mjesto?

– Ne možete ništa naći. Nova parcelacija je sasvim drukčija. To sam Vam dao... tako. Kao broj urudžbenog... recimo. Možda će Vas zanimati nekadašnja adresa, što ja znam... Ljudi su fetišisti...

– Ali možda barem približno?

– Ne može se, gospodine, ni približno. Što će Vam približno?! Isto kao i ništa.

– A kada je ekshumirana?

- Pedeset i... šššeste.

- 1956.?!

On je samo kašljucnuo. Ponovio sam pitanje, jer to... nije moguće! Pa tada sam već *deset godina* ovdje živio! Taj Anđelko je i dalje kašljucao, anđeoski uzdižući one oči u znak da mu dosađujem.

- Ma ne će, zaboga, biti. To je nemoguće! - rekao sam očajno. - Kako: 1956.?

- Tako. Lijepo. Do 1950. uredno je grobarina uplaćivana. Poslije pedesete nema više ništa. 1956. grob je prekopan, regularno i po propisu. To je sve.

- Tko je uplaćivao?

- A... teško pitanje. Ne piše. Piše samo: 1950. suprug opomenut. Da, da, a da, suprug! Opomenut da plati taksu. Ali dalje nije plaćao... zašto? Je li umro, odselio, ne znam. Iz Splita je.

- Umro je. Umro. Upravo 1950.

- E, da. A zašto nije plaćanje preuzeo tko drugi? Opet, ja to ne mogu znati. S naše strane, sve je bilo regularno i po propisu, to je meni ovdje jedino važno.

Zastao sam u hodniku i dugo pred zidnim tlocrtom groblja gonetao brojeve, ali nigdje ni sličnog broja onome što me još peče sa ceduljice u šaci. Strogi rimski brojevi, neke cifraste šifre, hladne tuđe adrese.

Mogao sam, možda, plaćati. Tu njihovu... ležarinu. Od stipendijice bih bio sigurno nekako odvajao... Ne, pa već sam... već sam tada i zarađivao! Da sam samo mogao sluti! Posjećivao bih je. Čupao bih korov, na Dan svih svetih, i češće. Upalio fenjerčić. Onu crvenu ružu, Duftwolke, presadio bih iz svojega vrta i dolazio je prskati i obrezivati. Možda bih istrunuli križ mogao zamijeniti kakvim skromnim kamenom. Imala bi svoju parcelicu s natpisom. Jedino vlastito mjesto na planetu. Makar i u trećoj klasi; na periferiji. Potomci bi mogli znati da je bila stvarna. Da ne dolazi iz priče. Da joj dolje leže kosti nedirnute, u pravil-

nome rasporedu, složene kao kostur u školskom kabinetu, dapače, i bez žičica među zglobovima.

Sada je nigdje opet nema, osim na slici, kao što sam cijeloga života i mislio. Ima je još i na vrpci živih slikâ. Zrnatome, neoštrome, ubrzanome, groteskno smiješnome filmu...! Ali je ima! Jednako zrnati Ona i sveti Duje! Ona potištena, on izmučen od solinskih pogana i mrzovoljan. A svi drugi poskočni u regularnom i propisanom ubrzanom zanosnom bojeru. Pa i konji. Posebno oni. S usedlanim kosmatim časnicima. I za njima Francjozefov paradni vojnički stroj: talasavi ljuskavi gmaz, ustrojen od nepregledne množine ušiljenih kaciga; razljuljana rijeka ulaštenih kornjača. Pod vršcima bajuneta vâlja se obalom kao kakva bodljava iguana.

Onu ću svoju, sada suvišnu, ružu iščupati s posljednjim korjenčićem i tresnuti na grobljansku kosturnicu! Na kinoteku. Na televizor. Napisat ću pismo Ottu Habzburškomu, još prije ručka. Europi. Svojem vršnjaku Ivanu Pavlu II. Neka se zna! Protiv sivih, lažljivih, zadrutih, sik-tavih, prokletih tetaka bestidnica! Jednom zauvijek!